

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

2886/03.02.01.08.03/2023

Slutlig genomföranderapport

Operativt program för bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020

Europeiska unionen

Fonden för europeiskt bistånd till
dem som har det sämst ställt (FEAD)

Innehåll

1 ALLMÄN INFORMATION	3
2 SAMMANFATTNING AV GENOMFÖRANDET	3
2.1 Uppgifter om genomförandet av programmet med hänsyn till de gemensamma indikatorerna för delvis eller helt genomförda insatser	3
2.2 Uppgifter om och bedömning av insatserna med hänsyn till principerna i artikel 5 och 11 och, i förekommande fall, i artikel 13 i förordning (EU) nr 223/2014	5
2.3 Gemensamma indikatorer	14
2.3.1 Inputindikatorer	14
2.3.3 Resultatindikatorer för utdelade livsmedel	15
2.3.4 Utfallsindikatorer för grundläggande materiellt bistånd	15
2.3.5 Resultatindikatorer för grundläggande materiellt bistånd	15
3. BIDRAG TILL UPPNÅENDET AV DE SÄRSKILDA OCH ALLMÄNNA MÅLEN FÖR FEAD.....	16
3.1 Information om och bedömning av bidraget för att uppnå de specifika och globala målen för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (Fead), som anges i artikel 3 i förordning (EU) nr 223/2014	16

1 ALLMÄN INFORMATION

CCI	2014FI05FMOP001
Rubrik	Operativt program för bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020
Version	2014.1
Rapporteringsår	2022
Datum för samråd med relevanta intressenter	7.6.2023

2 SAMMANFATTNING AV GENOMFÖRANDET

2.1 Uppgifter om genomförandet av programmet med hänsyn till de gemensamma indikatorerna för delvis eller helt genomförda insatser

Finlands operativa program för bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020 antogs den 16 december 2014. Programmet började genomföras i slutet av 2015. År 2021 levererades de sista livsmedlen som fonden delfinansierat till partnerorganisationernas utdelningsställen för utdelning till dem som har det sämst ställt. De sista livsmedlen delades ut under 2022.

Genomförandet slutfördes i sin helhet under 2022. Stödmottagarnas sista faktiska och verifierade kostnader har bokförts för fonden på räkenskapsåret 1.7.2022–30.6.2023. Genomföranderapporten för 2022 är samtidigt den slutliga genomföranderapporten.

Verkningsfullhet och effektivitet: sund ekonomisk förvaltning och minskad administrativ börda

En partnerorganisation som delade ut livsmedel inom ramen för det operativa programmet var en medborgarorganisation eller något annat offentligt organ och/eller en icke-vinstdrivande organisation som arbetade med målgruppen och där utdelningen av livsmedel ofta var ordnad i form av frivilligarbete. De organisationer som deltog i det tidigare programmet för livsmedelsbistånd till dem som har det sämst ställt inom gemenskapen, som avslutades 2013, framförde i samband med beredningen av det operativa programmet ett önskemål om att den administrativa bördan skulle lindras på så sätt att det nya operativa programmets administrativa myndighet (Mavi¹) centraliserat upphandlar livsmedlen som delas ut inom programmet och transporten av dem, och levererar livsmedlen till partnerorganisationerna. Partnerorganisationerna fick livsmedlen för utdelning avgiftsfritt och delade i sin tur ut livsmedlen avgiftsfritt till dem som har det sämst ställt. Livsmedlen delades ut i form av matpaket eller måltider.

---

¹ Från och med den 1 januari 2019 är Landsbygdsverket (Mavi) en del av Livsmedelsverket.

Vid genomförandet användes tekniskt bistånd för kostnader för personal, datasystem och kommunikation samt för övriga kostnader (t.ex. lokalteter) som var förknippade med administrationen av programmet vid den administrativa myndigheten. Det tekniska biståndets andel av den finansiella ramen var 5 procent.

Finansieringsbeslutet, som justerades 2016, omfattade genomförandet av programperiodens senare hälft 2017–2020 i överensstämmelse med planen. Bevillningsfullmakterna för 2017–2020 bands till insatsen utan någon separat ansökan, om den årliga genomförandereporterna visade att insatsen hade framskridit enligt planen. Enligt kommissionens tolkning (svar från kommissionen den 31 mars 2020) krävde ett fortsatt genomförande efter 2020 av Finlands nationella operativa program inte några ändringar av programmet på basis av förordningen, men den administrativa myndigheten måste godkänna ärendet.

Det totala beloppet av de stödberättigande offentliga utgifter som orsakats av genomförandet och som betalats ut uppgick till 2 047 948,59 euro (2021: 4 370 426,95 euro), varav det totala beloppet av de stödberättigande offentliga utgifter som orsakats av genomförandet av åtgärder i anslutning till livsmedelsbiståndet och som betalats ut uppgick till 1 905 322,31 euro (2021: 4 240 342,61 euro). Det operativa programmet omfattar inte anskaffning av basnyttigheter. Det totala beloppet av de stödberättigande offentliga utgifter som anmälts till kommissionen uppgick till 4 086 562,43 euro (2021: 2 246 261,94 euro).

Genomförandet var indelat i två olika insatser: utdelning och inköp. Utdelningsinsatsen var programmets kärna och i fråga om den valde man partnerorganisationer, informerade, undersökte livsmedels-, transport- och lagringsbehoven, ordnade med behövliga transporter, följde upp hur genomförandet framskred samt samlade in information och rapporterade om genomförandet. Kostnaderna för utdelningsinsatsen täcktes med tekniskt bistånd. Man upphandlade de livsmedel samt transport- och lagringstjänster som behövdes för utdelningen genom ett förfarande för offentlig upphandling. År 2022 gjordes inga nya livsmedels- eller transportupphandlingar.

I fråga om sund ekonomisk förvaltning har man vid den administrativa myndigheten fäst särskilt avseende vid åtskiljandet av utgifter i enlighet med det operativa programmets administrations- och kontrollsystem. Man ansöker om utbetalning av de kostnader som uppkommer för fonden enligt utfallet i efterhand i form av separata interna utbetalningar inom administrationen, som också innefattar de administrativa verifieringar som krävs. För fonden bokförs bara faktiska och verifierade kostnader. År 2022 uppstod nya kostnader endast för det tekniska biståndet och av dessa kostnader hänförs cirka 66 000 euro till kalenderåret 2023, dock inom ramen för räkenskapsåret 1.7.2022–30.6.2023.

Partnerorganisationerna meddelade i sina årsberättelser att cirka 395 600 kg av de livsmedel de fått 2021 skulle delas ut till dem som har det sämst ställt ännu under 2022. Detta berodde åtminstone delvis på att en del av leveranserna av lasterna 2021 nådde fram i slutet av november 2021. Tre partnerorganisationer hade delat ut alla livsmedel de fått under 2021.

2.2 Uppgifter om och bedömning av insatserna med hänsyn till principerna i artikel 5 och 11 och, i förekommande fall, i artikel 13 i förordning (EU) nr 223/2014

Syftet med det operativa programmet var att avhjälpa matbristen framför allt hos dem som har det sämst ställt och som har fallit igenom den offentliga sektorns skyddsnet och är tvungna att ty sig till livsmedelshjälp och annan inofficiell hjälp och vars dagliga kost är otillräcklig och ensidig.

Icke-diskriminering: jämställdhetsprincipen

I uppbyggnaden av programmet fästes avseende vid jämställdheten mellan män och kvinnor på så sätt att stöd kunde fås oberoende av kön. Nätverket av partnerorganisationer omfattade olika organisationer som nådde olika slag av målgrupper. Den administrativa myndigheten instruerade sina partnerorganisationer och utdelningsställen om fondens huvudprinciper. Vid utdelningen av livsmedelshjälp förutsattes att organisationerna följde principerna om jämställdhet och icke-diskriminering. Med icke-diskriminering avses att stärka och upprätthålla jämställdheten mellan män och kvinnor samt att alla ska åtnjuta respekt och människovärde.

Livsmedelshjälpen delades i regel ut vid så kallade öppna utdelningar så att ett tillräckligt kriterium för att ha rätt till biståndet var att man sökte livsmedelshjälp, kom till platsen och ställde sig i kö för att få livsmedel. De separat fastställda partnerorganisationerna kunde dela ut livsmedel också med inriktning på en bestämd grupp. Utdelning av livsmedel till mindre bemedlade personer över lag, förutsatt att mottagandet av hjälpen begränsades på något vis, tolkades också som riktad utdelning. I praktiken var det frågan om till exempel att församlingens diakoniarbetare kunde ge ett matpaket direkt till en biståndsmottagare, då han eller hon har lade märke till att en person eller familj som omfattades av diakonihjälpen var i behov av mathjälp. I detta fall baserade sig rätten till stöd på personens service- eller kundförhållande med partnerorganisationen. Under undantagsläget som började år 2020 tog man i fråga om utdelningen till hjälpbehövande i högre grad hänsyn till restriktionerna om sammankomster och riskgruppernas rörelsefrihet till exempel med hjälp av individuellt på förhand överenskomna avhämtningstider eller hemtransporter av livsmedelshjälp. Man fortsatte att använda en del god praxis även efter att undantagsläget upphörde.

Kommunikation och information om livsmedelshjälp till människor som är bosatta i glesbygden

Vid utdelningen av livsmedelshjälp och information om den uppfylldes kravet på jämlikhet och icke-diskriminering på så sätt att programmet i så stor utsträckning som möjligt täckte hela Finland och riktade sig till olika målgrupper.

I egenskap av administrativ myndighet använde sig Livsmedelsverket av sina egna webbsidor (bl.a. blanketter och anvisningar) som huvudsaklig kommunikationskanal. Dessutom fick partnerorganisationernas kontaktpersoner information med e-post enligt behov. Det har varit möjligt att ladda ner kommunikationsmaterial (en affisch) från webbplatsen, men affischer har också kunnat beställas från Livsmedelsverket.

Partnerorganisationerna använde sig av de informationskanaler de ansåg vara bäst då de informerade om livsmedelshjälpen i allmänhet samt gav instruktioner till de lokala utdelningsställena. De lokala föreningarna och församlingarna använder olika metoder för sin kommunikation. Bland dem kan nämnas information om utdelningar på den egna webbplatsen, i lokaltidningar och på föreningens eller församlingens och/eller affärers eller t.ex. bibliotekets anslagstavlor. När det gäller sociala medier har några lokala föreningar använt sig av till exempel Facebook för att sprida information. Partnerorganisationerna berättade att informationen ofta också spreds i muntlig form, framför allt bland vissa biståndsmottagare såsom invandrare.

Partnerorganisationerna uppmanades att använda webbplatsen mathjälp.fi², som lanserades år 2020, för att informera om utdelningarna. I tjänsten beaktades aktörer som via FEAD-finansiering delade ut livsmedel i samarbete med den administrativa myndigheten på så sätt att det gjordes så lätt som möjligt för aktörerna att infoga en beskrivning av stödprogrammet i sin egen information om utdelningarna.

Partnerskap

År 2022 informerade Livsmedelsverket och den nationella myndighet som representerade medlemsstaten (ANM) om genomförandet av programmet i huvudsak på sina webbplatser.

Det årliga utvärderingsmötet med kommissionen hölls i Helsingfors den 12 oktober 2022. På utvärderingsmötet behandlades finansieringssituationen och genomförandet. Man diskuterade också med partnerorganisationerna i synnerhet om situationen för ukrainska flyktingar i Finland samt om beredningsläget för den nya programperioden. Partnerorganisationernas och den administrativa myndighetens gemensamma årsmöte ordnades också samma dag i form av ett avslutningsseminarium för programperioden. Under avslutningsseminariet sammanställdes en översikt över EU:s mathjälp i Finland och man diskuterade programperioden och händelserna under den. I samband med seminariet bekantade man sig med hotell- och restaurangmuseets utställning Smaksak – perspektiv på mat- och dryckskulturen. Museet hade som en del av den permanenta utställningen ställt ut det tidigare utgivna recepthäftet Smakrikt från EU matkassen i en utställningslokal där man berättade om planeringen av hemmaköken och husmanskostens historia.

Från Finland medverkade deltagare från den administrativa myndigheten och/eller partnerorganisationerna i FEAD:s nätverks- och samfundsevenemang som ordnades till och med 2021. I FEAD-fondens nätverkspublikation om exempelprojekt i olika medlemsstater ingick också de bästa förfarandena i Finlands partnerorganisationer (den nyaste publikationen: FEAD Case Study Catalogue 2021).

FEAD och ESF

Fonderna samarbetade med varandra och sökte fungerande samarbetsformer. Direkt samordning av finansieringsbesluten har inte ansetts vara nödvändig. Partnerorganisationerna har informerats om ESF:s verksamhet och på Livsmedelsverkets webbplats har

---

² Mer information om projektet i avsnittet FEAD och ESF.

man lagt ut länkar till webbplatserna för FEAD:s partnerorganisationer så att ESF:s projektaktörer enklare hittar de instanser som är verksamma inom FEAD.

Som konkret synergi kan man nämna de ESF-medfinansierade projekt³ som för de partnerorganisationer som deltar i dem fungerar som kompletterande åtgärd för att stärka de mindre bemedlades sociala delaktighet, eller där målgruppen delvis kan vara gemensam och bestå av mindre bemedlade personer som mottar mathjälp. En del av de projekt som inletts under tidigare år fortsatte ännu 2022. Projekten finansieras inte ur FEAD.

Utöver ESF är till exempel Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA) en betydande finansiär av organisationsverksamhet inom social- och hälsovårdssektorn i Finland. Partnerorganisationerna har kunnat använda sig av projekt som finansierats av STEA för att öka delaktigheten hos mindre bemedlade biståndsmottagare.

För att utveckla och organisera mathjälpsverksamheten på riksnivå för personer i behov av särskilt stöd har social- och hälsovårdsministeriet beviljat 2 miljoner euro i statsunderstöd för genomförande av mathjälp till utgången av år 2022. Understödet är avsett för aktörer som ordnar mathjälp och det får användas för kostnaderna för att organisera och befästa mathjälpsverksamheten samt för att sprida god praxis i fråga om mathjälpsverksamheten. Dessutom beviljade ministeriet 200 000 euro för utveckling av den nationella samordningen mellan organisationer som deltar i mathjälpsverksamheten.

Partnerorganisationerna utgjorde den största intressentgruppen i det operativa programmet. De företräder ett brett spektrum av olika organisationer som arbetar med att hjälpa mindre bemedlade personer i Finland. Tyngdpunkten i samarbetet med intressentgrupperna på administrativ nivå har i fråga om arbets- och näringsministeriets ESF-program legat på att finna synergier i programmets verksamhet och att informera projekten och partnerorganisationerna om det praktiska programgenomförandet. Via den sakkunskap som finns inom jord- och skogsbruksministeriet har man strävat efter att få det operativa programmet att bättre svara mot framför allt livsmedels- och näringsfrågor.

Stödformerna i Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt har framöver integrerats i åtgärderna inom ramen för Europeiska socialfonden Plus. Livsmedelverkets roll stärktes i den nationella lagstiftningen genom att verket utsågs till förmedlande organ i "Ett förnybart och kompetent Finland 2021–2027", som är ett program inom EU:s regionalpolitik och strukturpolitik. I fortsättningen är Livsmedelsverket en statsbidragsmyndighet som avses i statsunderstödslagen i ärenden som rör stöd som Livsmedelsverket beviljat med finansiering ur Europeiska socialfonden vad gäller projekt för materiellt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Bokföring och insamling av information från utdelningsställena

Vid partnerorganisationernas utdelningsställen förs bok över de livsmedel som levererats till dem för utdelning. I det operativa programmets ansökningsguide ingår instruktioner till partnerorganisationerna om att de är förpliktade att föra bok över användningen av de

---

³ Mer information om ESF-finansierade projekt: www.strukturfonden.fi

livsmedel de har fått och att bokföringen över stödet och tillhörande material ska förvaras. För bokföringen har den administrativa myndigheten utarbetat en separat blankett (för uppföljning av utdelningen och sammandrag av bokföringen). De föreningar och församlingar som delar ut livsmedelshjälp förutsätts använda Livsmedelsverkets blanketter.

Till bokföringen fogas dokumenten om utdelningen, såsom bekräftelser på mottagandet av livsmedel (själva fraktsedlarna är i elektroniskt format) och verifikat över organisationernas inbördes eller interna överföringar. Bokföringen och dess bilagor förvaras hos föreningarna och församlingarna med tanke på eventuella kontroller.

Den administrativa myndigheten fastställer de mängder livsmedel som köpts in via upphandling och som ska levereras till partnerorganisationerna efter att avtalen med livsmedelsleverantörerna har bekräftats. Varje partnerorganisation meddelar den administrativa myndigheten hur de vill att de fastställda mängderna ska fördelas mellan dess olika utdelningsställen och skickar utöver mängduppgifterna också leveransmottagarnas kontaktuppgifter till den administrativa myndigheten. Varje leverans avtalas med utdelningsställets kontaktperson och uppgifterna om leveranserna sparas i den administrativa myndighetens datasystem.

Utdelningsstället för bok över mottagna livsmedel, utdelade livsmedelspaket och måltider. Efter avslutad utdelning gör utdelningsstället dessutom en bedömning av hur biståndsmottagarna fördelade sig på olika målgrupper. Som hjälp vid bedömningen kan utdelningsstället använda sig av den administrativa myndighetens blankett.

Varje utdelningsställe gör en årsredovisning till sin partnerorganisation, som av utdelningsställets uppgifter sammanställer en årsberättelse som lämnas till den administrativa myndigheten. Årsberättelsen lämnas på den administrativa myndighetens blankett för årsanmälan, där man för var och en produkt specificerar utdelningen av stödet samt bedömer genomförandet av programmet och dess betydelse för stödmottagarna med beaktande av det operativa programmets indikatoruppgifter. I årsberättelsen redogörs för bland annat antalet utdelade matpaket och måltider samt antalet biståndsmottagare och de EU-subventionerade livsmedlens andel av all livsmedelshjälp som partnerorganisationen delar ut. Årsberättelsen skickas till Livsmedelsverket före utgången av januari året efter stöddåret. Om partnerorganisationen fortfarande hade livsmedel att dela ut 2002, skulle partnerorganisationerna göra upp en årsberättelse över utdelningen 2002 efter att utdelningen upphörde i juni eller i separat överenskomna fall i september.

Livsmedelsutdelningen 2022

År 2022 fick partnerorganisationerna inte längre nya livsmedelsförsändelser, utan de delade ut de livsmedel de hade kvar i sina lager. Enligt redogörelserna hade sammanlagt cirka 395 600 kg livsmedel överförts från 2021 till 2022. Den administrativa myndigheten gav redan sommaren 2021 anvisningar om att tidtabellen för utdelningen av mathjälp 2022 avviker från tidigare år. Eftersom nya livsmedelsförsändelser inte längre skulle levereras till partnerorganisationerna 2022, skulle man sträva efter att dela ut livsmedlen före utgången av mars 2022. Grunden för tidtabellen var i synnerhet livsmedelssäkerheten och

livsmedlens hållbarhet. Utdelningsställena kunde dock be om mer tid för livsmedelsutdelningen av grundad anledning. Från de utdelningsställen som behövde mer tid samlade partnerorganisationen i enlighet med anvisningen in uppgifter om de produkter som finns i lagret, om orsaken till den extra tiden samt ett förslag till tidtabell. Situationen vid varje utdelningsställe som bad om mer tid behandlades som ett enskilt fall.

Den största utmaningen vid utdelningen av de sista partierna var att produktsortimentet minskade till några få artiklar, och det var svårt att få ihop en matkasse av dem för dem som har det sämst ställt. Även livsmedlens olika förvaringstider hade i vissa fall uppfattats som en grund för att produkten skulle kunna delas ut vid en senare tidpunkt än den anvisade, till exempel först i en situation där utdelningsstället inte skulle ha haft tillgång till mat som donerats från annat håll. Till exempel konserver har i princip lång hållbarhet. Utdelningarna genomfördes inte helt utan svinn. Svinnet kunde bero på att produkterna gick sönder i samband med transporten, på fel eller skador som uppkommit i lagringsutrymmena eller på att enskilda produkter föråldrades före utdelningen.

I fråga om de utdelade mängderna ska man utöver den mindre mängden livsmedel att dela ut än under tidigare år beakta den kortare utdelningstiden. Mängderna och utdelningstiden har varierat mycket mellan olika utdelningsställen. Partnerorganisationerna delade ut sammanlagt cirka 389,45 ton (2021: cirka 1 826 ton) livsmedel som användes till 81 927 matpaket och tillredning av 9 774 måltider. Vid utdelningen av återstoden av livsmedlen tillämpades rekommendationerna om maximal utdelningsmängd. Utdelningen av EU-medfinansierade livsmedel kompletterades ofta med andra donerade livsmedel.

Andelen livsmedel som köpts med fondmedel av allt bistånd som delades ut av partnerorganisationerna (livsmedel som fåtts som donation eller livsmedel som organisationen själv köpt in för utdelning) uppskattades till ca 11 % (år 2021 till ca 16 %) fram till att utdelningen av EU:s mathjälp hade upphört i partnerorganisationen.

Merparten av produkterna (ca 74 %) delades ut till biståndsmottagarna via Kyrktjänst rf, Finlands Nationella Organisation för Arbetslösa rf och ViaDia Ry. Andra partnerorganisationer var ADRA Finland Säätiö, Asaria Ry, Hyvä Sanoma Ry, Jokilaaksojen nuorten tuki Ry, Lammin Siion-Lähetys Ry, Mathjälp Ruoka-apu Rf, Centralförbundet för Mental Hälsa, Mäntsälän Helluntailähetys ry, Rauman Seudun Työnhakijat Ry, Sotkamon Rukoushuoneyhdistys Saalem Ry och Finlands Röda Kors.

Tre partnerorganisationer avslutade utdelningen 2021.

Partnerorganisationerna uppskattade att år 2022 omfattades sammanlagt 105 377 personer (år 2021: 294 644 personer) av det operativa programmet för dem som har det sämst ställt. Uppskattningen av antalet stödmottagare försvårades av att utdelningen vid utdelningsställena upphörde vid något olika tidpunkter huvudsakligen under våren 2022. Antalet stödmottagare är således inte direkt jämförbart med föregående år.

Partnerorganisationerna uppskattade enligt de fastställda indikatorerna att cirka 14 % (14 %⁴) av stödmottagarna var under 15 år, cirka 39 % (36 %) minst 65 år och cirka 47 % (45 %) kvinnor. Andelen migranter, personer med utländsk bakgrund eller olika minoriteter,

---

⁴ Siffrorna inom parentes avser motsvarande uppgift för år 2021.

såsom romer, utgjorde cirka 18 % (12 %) av biståndsmottagarna. Andelen personer med funktionsnedsättning uppskattades till cirka 3 % (2 %) och andelen bostadslösa personer till cirka 1 % (1 %).

Produkter köpta med fondmedel delades inte ut på Åland 2022.

Kompletterande åtgärder

Av partnerorganisationerna förutsätts att de genomför kompletterande åtgärder som stödjer social delaktighet, vilket innebär att åtminstone informera om olika tjänster. I de kompletterande åtgärderna använder man sig av partnerorganisationernas sakkunskap och lokalkännedom om tjänster och projekt (t.ex. ESF). Avsikten är inte att det operativa programmet ska ersätta andra insatser som i medlemsstaten för att bekämpa fattigdom och social utestängning.

Undantagsläget under 2022 avspeglade sig fortfarande i många partnerorganisationers sedvanliga sätt att genomföra kompletterande åtgärder. I stället för gruppverksamhet betonades individuella möten. Mötena beskrevs oftast som möten ansikte mot ansikte. Biståndsmottagarna kunde få möjlighet att diskutera med t.ex. stadens socialhandledare, en anställd vid församlingen och/eller en av partnerorganisationens volontärer. Temat medvetenhet om hygien och hälsosäkerhet lyftes fram särskilt i de större partnerorganisationernas verksamheter.

Kompletterande åtgärder genomfördes ofta också med hjälp av informationsmaterial som delades ut i samband med mathjälpen. Exempel på dessa var FPA:s broschyrer, recepthäftet Smakrikt från EU matkassen och socialtjänstens broschyrer. Utöver EU-mathjälpen kunde partnerorganisationerna dela ut annat materiellt stöd såsom annan mathjälp samt donerade kläder och skor, hobbyredskap för barn och unga, kärl, sängkläder o.s.v. till biståndsmottagarna.

De genomförda kompletterande åtgärderna spände över ett brett spektrum och insatserna motsvarade tidigare års verksamhets sätt. Vid genomförandet betonades de åtgärder som var mest lämpade för verksamheten vid respektive partnerorganisation och dess utdelningsställen. Budskapet från organisationerna är att utdelningen av livsmedel stärker det övriga sociala umgänget, man hittar kamratstöd att dela vardagen med och på många utdelningsställen kan den hjälpbehövande också själv vara med och hjälpa till. Utöver utdelningen av mat genomförde organisationerna och församlingarna kompletterande insatser på följande sätt (sammanfattning):

- Information om sådana tjänster eller händelser inom den offentliga sektorn eller tredje sektorn som stödjer den sociala delaktigheten samt vägledning till social service, bostads- och/eller sysselsättningsservice och/eller rådgivning i användningen av ovan nämnda tjänster
  - o Information om den verksamhet och de rådgivningstjänster som organisationerna och församlingarna erbjuder
  - o Information om FPA:s stöd och TE-byråernas tjänster och vägledning till social- och hälsovårdstjänster i frågor som gäller t.ex. bostad och ekonomi, hälsokontroller och information om mentalvårds- och missbrukarservice
  - o Information om kommunens/stadens evenemang och motionsmöjligheter

- Rådgivning till mindre bemedlade om betydelsen av näringsrik kost och om effektivare användning av produkterna
  - Med hjälp av recepthäften och matlagningskurser
  - Handledning och råd om matlagning, hälsosamma levnadsvanor och om att klara av vardagen
- Som annat stöd som stärker delaktigheten erbjöds bl.a.
  - Hjälp med att hantera ekonomin, såsom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, genomgång av betalningsplaner och betalning av räkningar
  - Stöd för att stärka den digitala kompetensen samt stöd för utbildnings- och sysselsättningsmöjligheter
  - Möjligheter till gemensamma måltider såsom frukost eller kaffeservering för att göra matutdelningen till en social händelse
  - Möjligheter att mäta blodtrycket
  - Stimulerande verksamhet såsom olika klubbar, verkstäder, café- och kantinverksamhet
  - Frivilliga andaktsstunder och diskussionsmöjligheter
  - Uppsökande ungdomsarbete och projekt inom ungdomsarbetet
  - Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte
  - Utdelning av kläder, hobbyredskap och hygienprodukter samt betalningsförbindelser i närbutiker

Tillsyn

Finansministeriets finanscontrollerfunktion har i egenskap av oberoende revisionsmyndighet hand om tillsynen över det operativa programmet. Myndigheterna utsågs år 2016 i enlighet med artikel 37 i förordning (EU) nr 223/2014.

Revisionsmyndigheten utförde en kontroll hos den administrativa myndigheten 12.12.2022–31.01.2023. Föremål för kontrollen var både systemet och de åtgärder och konton som sorterar under det operativa programmet. Vid kontrollen uppdagades varken kostnader som inte är berättigade till stöd eller brister.

Utdelningen av produkter som redovisades för 2022 men som togs emot året innan och som delades ut efter mars 2022 var inte föremål för kontrollbesök på plats. Däremot hade den administrativa myndigheten direkt kontakt med dessa utdelningsställen och på så sätt säkerställde man i samarbete med partnerorganisationerna att de lokala förhållandena tillät utdelning på ett kontrollerat sätt och enligt anvisningarna. Partnerorganisationerna kunde lämna in årsberättelsen för 2022 flexibelt genast när de hade tillgång till de uppgifter som behövs om utdelningen av de sista partierna från utdelningsställena och bekräftelse på att alla livsmedel hade delats ut.

Främjande av en balanserad kost

Vid valet av livsmedel har man beaktat produkter som stödjer en mångsidig kost samt livsmedelssäkerheten. Vidare har man tagit hänsyn till i synnerhet livsmedlens transporterbarhet liksom till partnerorganisationernas begränsade lagringsmöjligheter och produkternas hållbarhet. Av transport- och lagringstekniska skäl har färskprodukter eller produkter som kräver kyltransport och kylagring inte kunnat tas med i sortimentet.

År 2022 delades produkter ut som inte delades ut 2021⁵ och urvalet varierade lokalt när utdelningsställena tömde sina lager. Livsmedlen tog i regel slut på utdelningsställena under våren 2022 och på de sista ställena i början av hösten 2022. Förutom livsmedlen från det operativa programmet har partnerorganisationerna även kunnat dela ut livsmedel som fåtts som donation.

Eftersom utdelningen upphörde vid olika tidpunkter på olika utdelningsställen och produkterna som delades ut varierade, är det inte ändamålsenligt att beräkna det genomsnittliga innehållet i de utdelade livsmedelspaketen för 2022.

Miljön: klimatpåverkan och strävan att minska matavfallet

I samband med beredningen av programmet har de ansvariga myndigheterna gjort upp en promemoria om hur miljökonsekvenserna ska beaktas vid beredningen av det operativa programmet för bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020⁶. Eftersom livsmedlen inom det operativa programmet upphandlades och levererades centraliserat till partnerorganisationerna, hänförde sig det operativa programmets direkta miljökonsekvenser i huvudsak till livsmedelstransporterna. Då de upphandlade volymerna per utdelningsställe var relativt små var miljökonsekvenserna av den centraliserade upphandlingen och transporten mindre än om varje partnerorganisation själv skulle ha skött transporterna. Med centraliserad logistik kunde man också utnyttja s.k. stomtransporter. Tillvägagångssättet minskade också partnerorganisationernas administrativa börda. Den administrativa myndigheten gjorde en betydande insats i fråga om upphandlingen av produkter och logistiska arrangemang. De upphandlade produktmängderna baserade sig på partnerorganisationernas uppskattning av antalet hjälpbehövande och mängden livsmedel som delades ut som mathjälp. Partnerorganisationerna gjorde sin årliga uppskattning av mängden året före utdelningsåret. På så sätt kunde man vid behov bättre reagera på förändringar i förhållandena i fråga om produktmängder och produktsortiment under programperioden.

Inom det operativa programmet för bistånd till de som har det sämst ställt kan partnerorganisationerna även dela ut donerade produkter som mathjälp. När det gäller valet av nya livsmedel inom programmet beaktas framför allt kvalitetskraven på livsmedlen, att de har lång hållbarhet, är lätta att hantera, att mängden så väl som möjligt motsvarar det uppgivna behovet samt att de kompletterar livsmedelssortimentet med hänsyn till eventuella donerade livsmedel.

Den nationella förordningen 1331/2015 som statsrådet utfärdat om krisstöd till frukt- och grönsaksproducenter trädde i kraft den 24 november 2015. Vid en sådan gratis utdelning som avses i förordningen går man till väga så att en producent eller en producentorganisation kan avtala om leverans av en produkt för gratis utdelning med samma aktörer som har godkänts för EU:s program för livsmedelsbistånd (godkänd med stöd av förordning (EU) nr 223/2014). I praktiken kan producenterna enligt förordningen få stöd då de ger frukt eller grönsaker för gratis utdelning som livsmedelsbistånd via partnerorganisationer

---

⁵ Livsmedel som delades ut till dem som har det sämst ställt under 2021 var följande: vetemjöl, semlemjöl, grötflingor, pastaprodukt, köttkonserv, surskorpor, frukostprodukt av spannmål (müsli), ärtsoppa, mjölkpulver och som färdig måltidsingrediens potatismospulver samt kex.

⁶ Förhandsuppskattning av det nationella operativa programmet inom fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (FEAD).

som godkänts för det operativa programmet för bistånd till de som har det sämst ställt. Producenterna eller producentorganisationerna använde sig inte av stödformen i fråga 2022.

Partnerorganisationerna ska följa Livsmedelssäkerhetsverket Eviras (numera Livsmedelsverket) anvisning Livsmedel som överläts till livsmedelsbistånd⁷. Anvisningen är avsedd i synnerhet för välgörenhetsorganisationer, men också för de myndigheter som utför inspektioner enligt Finlands livsmedelslagstiftning. Syftet med anvisningen är att ge instruktioner för att minska på matsvinnet, utan att för den skull ge avkall på livsmedelssäkerhet, tydliga tillvägagångssätt och ansvarsfrågor i fråga om överlåtelse av livsmedelsbistånd.

I anvisningarna till partnerorganisationerna om det operativa programmet har man särskilt betonat att de instanser som tar emot livsmedel ska vara noggranna med korrekt förvaring av livsmedlen samt bäst före-datumen, så att matsvinnet till följd av produkter som farit illa eller blivit för gamla är så litet som möjligt.

Förberedelser för stängning av programperioden

En del av höstens livsmedelsförsändelser nådde fram först i slutet av november 2021, så livsmedelsutdelningarna fortsatte på många håll in på 2022 års sida. Aktörerna hade instruerats att beakta vid utdelningarna att programperioden var på väg att upphöra.

Beträffande 2022 års utdelningar såg utdelningsställena till att partnerorganisationerna fick de behövliga uppgifterna utan dröjsmål efter de sista utdelningarna, och på motsvarande sätt fick den administrativa myndigheten uppgifter om 2022 års utdelningar från partnerorganisationerna.

Strukturerad undersökning som riktades till biståndsmottagarna

I slutet av 2021 och i januari 2022 genomfördes en strukturerad undersökning i enlighet med kommissionens genomförandeförordning (EU) 2016/594 om de slutliga mottagarna inom det operativa programmet. Frågorna i undersökningen var i linje med bilagan till förordningen och kommissionens anvisningar. Den strukturerade undersökningen rapporterades i samband med verkställighetsrapporten för 2021. En motsvarande undersökning genomfördes 2017.

I svaren 2017 och 2021 framkom inga stora skillnader, men några ytterst små förändringar kan på basis av svaren lyftas fram för diskussion. För merparten av stödets slutanvändare var den hjälp som delas ut betydelsefull för det egna hushållet och stödmottagarnas svåra situation verkar eventuellt ha förlängts, eftersom färre respondenter fick hjälp för första gången. Samtidigt bedömde man att den egna situationen jämfört med ett år tidigare hade försämrats. En liten ökning skedde i den grupp som fick hjälp och som samtidigt hade också förvärvsinkomster. Största delen av dem som fick mathjälp hade finskt medborgarskap och en bostad.

---

⁷ Eviras anvisning 16035/2 Livsmedel som överläts till livsmedelsbistånd

I allmänhet upplevdes det inte svårt att få mathjälp och den största svårigheten gällde tillgången till information. Man ökade satsningarna på kommunikation under programperioden. Eftersom intervjuerna genomfördes på utdelningsställena för mathjälpen och bland dem som fått mathjälp, kan man utifrån svaren dock inte bedöma sådana svårigheter som har lett till att den hjälpbehövande blivit utan hjälp.

Tabell 1. Exempel på skillnader och likheter i fråga om svaren i undersökningarna 2017 och 2021.

Av respondenterna som fick FEAD-mathjälp	Finskt medborgarskap	Män	Bostad	Har inte förvärvsinkomster	Fick livsmedelshjälp för första gången	Hjälpen är betydelsefull för det egna hushållet	Ett år tidigare hade man inte råd att köpa de produkter man nu fått	Svårigheter att få mathjälp
Undersökning:								
2017	90 %	43 %	99 %	95 %	24 %	93 %	60 %	5 %
2021	89 %	42 %	99 %	91 %	23 %	93 %	65 %	3 %

2.3 Gemensamma indikatorer

2.3.1 Inputindikatorer

ID	Indikatorer	Enhet	2022
1	Sammanlagda stödberättigande offentliga utgifter som godkänts enligt dokumenten med villkoren för stödet till insatserna ⁸	EURO	0,00 ⁹
2	Sammanlagda stödberättigande offentliga utgifter som stödmottagarna haft och betalat vid genomförandet av insatserna ¹⁰	EURO	2 047 948,59
2a	Sammanlagda stödberättigande offentliga utgifter som stödmottagarna haft och betalat vid genomförandet av insatser som gäller livsmedelsbistånd	EURO	1 905 322,31
2b	Sammanlagda stödberättigande offentliga utgifter som stödmottagarna haft och betalat vid genomförandet av insatser som gäller grundläggande materiellt bistånd	EURO	0,00
3	Sammanlagda stödberättigande offentliga utgifter som deklarerats till kommissionen	EURO	4 086 562,43

⁸ Innefattar tekniskt bistånd.

⁹ De sista bevillningsfullmakterna enligt programmets finansieringsram bands redan 2019.

¹⁰ Innefattar tekniskt bistånd.

2.3.2 Utfallsindikatorer för utdelade livsmedel

ID	Indikatorer	Enhet	2022
4	Mängd frukt och grönsaker	Ton	0
5	Mängd kött, ägg, fisk och skaldjur	Ton	42,31
6	Mängd mjöl, bröd, potatis, ris och andra stärkelsehaltiga produkter	Ton	225,55
7	Mängd socker	Ton	0
8	Mängd mjölkprodukter	Ton	20,50
9	Mängd fett, olja	Ton	0
10	Mängd färdigmat och andra livsmedel (som inte omfattas av de övriga kategorierna)	Ton	101,08
11	Sammanlagda mängden utdelade livsmedel	Ton	389,45
11a	Andel livsmedel för vilka endast transport, distribution och lagring har betalats av det operativa programmet	%	0
11b	Andel livsmedelsprodukter som medfinansierats genom fonden som delas ut av partnerorganisationerna.	%	11
12	Sammanlagda antalet utdelade måltider, helt eller delvis finansierade av det operativa programmet	Antal	9774
13	Sammanlagda antalet utdelade livsmedelspaket, helt eller delvis finansierade av det operativa programmet	Antal	81 927

2.3.3 Resultatindikatorer för utdelade livsmedel

ID	Indikatorer	Enhet	2022
14	Det sammanlagda antalet personer som får livsmedelsbistånd	Antal	105 377
14a	Antal högst 15-åriga barn	Antal	14 383
14b	Antal minst 65-åriga vuxna	Antal	41 605
14c	Antal kvinnor	Antal	49 346
14d	Antal migranter, deltagare med utländsk bakgrund, minoriteter (inklusive marginaliserade grupper som romer)	Antal	19 082
14e	Antal personer med funktionsnedsättning	Antal	3 057
14f	Antal hemlösa personer	Antal	1 490

2.3.4 Utfallsindikatorer för grundläggande materiellt bistånd

I Finlands operativa program genomförs ingen utdelning av grundläggande materiellt bistånd.

2.3.5 Resultatindikatorer för grundläggande materiellt bistånd

I Finlands operativa program genomförs ingen utdelning av grundläggande materiellt bistånd.

3. BIDRAG TILL UPPNÅENDET AV DE SÄRSKILDA OCH ALLMÄNNA MÅLEN FÖR FEAD

3.1 Information om och bedömning av bidraget för att uppnå de specifika och globala målen för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (Fead), som anges i artikel 3 i förordning (EU) nr 223/2014

I det operativa programmet bedöms att det kvantitativa målet enligt Europa 2020-strategin – Finlands nationella program kan nås i Finland, om antalet personer som löper risk att bli fattiga och marginaliserade minskas med cirka 150 000. I fråga om cirka 50 000 människor kan målet nås genom sysselsättningsåtgärder.

Trots att den finska lagen om utkomstskydd för arbetslösa förutsätter att kommunerna ansvarar för tryggheten av befolkningens minimiförsörjning, har forskarna bedömt att särskilt när problemen blir långvariga och hopar sig verkar människor falla genom den offentliga sektorns skyddsnet och blir tvungna att ty sig till livsmedelshjälp och annan inofficiell hjälp. Dessutom har man uppskattat att endast ytterst få upplever egentlig hungersnöd, men att bristen på mat oftast tar sig uttryck i ständigt otillräcklig och ensidig kost.

I de senaste årens diskussioner har olika aktörer uppgett att antalet mottagare av livsmedelshjälp har ökat, särskilt i och med covid-19-pandemin och den högre prisnivån (inflationen). Uppgifterna om antalet mottagare av livsmedelshjälp är knapphändiga och baserar sig på olika uppskattningar. Enligt tidigare forskningsrön om personer som allmänt anlitar livsmedelshjälp har man uppskattat att gratis matutdelning når en stor del av de som har det allra sämst ställt och att cirka 20 000–25 000 personer varje vecka skaffar sin mat via livsmedelshjälpen. Harrison, Kaustell och Silvennoinen (2020:22¹¹) bedömde i sin studie att förändringarna i behovet av livsmedelshjälp kan vara mycket olikartade i olika områden och att informationen om utbudet av livsmedelshjälp borde ställas i proportion till befolkningens mängd. Det sammanlagda behovet av livsmedelshjälp har kunnat öka i ett område samtidigt som aktörerna inom livsmedelshjälpen har blivit fler. Att besökarantalen hos organisationer i utflyttningskommuner ökat berättar för sin del mer sannolikt att behovet per capita ökar betydligt, ifall antalet organisationer inte har minskat kraftigt under samma tid.

I Finland fokuserade det operativa programmet enbart på utdelning av livsmedel för att lindra matbristen hos dem som har det sämst ställt. Med hjälp från fonden lindrades matbristen framför allt hos dem som har det sämst ställt och som har fallit igenom den offentliga sektorns skyddsnet och tyr sig till livsmedelshjälp och annan inofficiell hjälp och vars dagliga kost är otillräcklig och ensidig. I Finland finns det inget nationellt statsunderstött system för livsmedelsutdelning till dem som lider brist på mat. Avsikten har inte varit att fonden ska ersätta andra åtgärder för bekämpning av fattigdom och social utestängning i medlemsstaterna.

---

¹¹ Harrison, Eric; Kaustell, Kim; Silvennoinen, Kirsi (2020): Ruoan uudelleenjakelu ja ruokahäviökin vähentäminen (<https://jukuri.luke.fi/handle/10024/545898>)

I det operativa programmet fästs särskild vikt vid att de formella kraven på dem som har det sämst ställt för att få livsmedelshjälp bör vara så få som möjligt. Dessutom uppfattas organisationer inom tredje sektorn eventuellt som lättillgängligare än officiella tjänster som den offentliga sektorn tillhandahåller. I regel delas livsmedelshjälpen ut vid öppna tillställningar som man informerar offentligt om. Ett tillräckligt kriterium för biståndsberättigande var att personen själv bedömde att livsmedelshjälp behövs och att han eller hon kom till utdelningstillfället. En partnerorganisation har kunnat dela ut livsmedelshjälp också utan särskilda tillfällen, i form av verksamhet som fastställts separat. Då grundar sig mottagarnas biståndsberättigande på att de står i service- eller kundförhållande till partnerorganisationen.

Vad bakgrunden för de som har det sämst ställt beträffar har det operativa programmet klarat av att svara på asylsökandes eventuella behov. Enligt inrikesministeriet har antalet asylsökande i Finland varierat mellan cirka 1 500 och 6 000 på 2000-talet. År 2015 anlände ett rekordantal asylsökande, sammanlagt 32 476 personer, till Finland som följd av en flyktingkris. Situationen i Finland hann redan plana ut, men kriget i Ukraina ledde till att antalet personer som söker internationellt skydd ökade på nytt 2022¹². När det gäller målgrupperna för biståndet accentuerades behovet av livsmedelsbistånd hos dem som beviljats uppehållstillstånd och som flyttar till kommuner och inte längre får måltider via flyktingförläggningarna. I det operativa programmet har antalet biståndsmottagare uppvisat en jämn uppgång när det gällt målgruppen invandrare, personer med utländsk bakgrund eller andra minoriteter, något som möjligen förklaras av den stora ökningen av asylsökande år 2015 och av att information om biståndsformen senare erhållits. Bland biståndsmottagarna vid de sista utdelningarna 2022 fanns det också personer som flytt från Ukraina till Finland och som behöver mathjälp.

I det operativa programmet för bistånd till dem som har det sämst ställt köpte ett offentligt organ livsmedel centraliserat och överlät livsmedlen gratis till särskilt utvalda partnerorganisationer som delade ut dem i form av mathjälp. Partnerorganisationerna kan ha delat ut de livsmedel som skaffats med stöd av fonden som ett inslag i livsmedelsutdelning som de också annars gör (livsmedel har donerats till organisationen, eller organisationen har använt egen finansiering för att köpa dem). En del partnerorganisationer har kunnat dela ut livsmedel bara inom ramen för det operativa programmet för bistånd till dem som har det sämst ställt.

Av partnerorganisationerna förutsattes också att de genomför kompletterande åtgärder som stöder social delaktighet. Det utdelade livsmedelsbiståndet underlättade situationen och vardagen för dem som har det sämst ställt så att också deras sociala delaktighet stöddes. Det operativa programmet kompletterade strukturfonderna. Fonden betalade inte partnerorganisationerna ekonomiskt stöd för kostnader för exempelvis lagring eller utdelning av livsmedel eller för genomförande av kompletterande åtgärder. Det var inte heller möjligt att få finansiering för verksamhet som fastställts i det operativa programmet via strukturfondsprogrammet, som ESF stödjer. Därför fanns det ingen risk för att båda fonderna skulle ha finansierat samma verksamhet. Målgruppen har ändå kunnat vara densamma i båda fondernas verksamhet. Partnerorganisationerna uppmuntrades att sprida

---

¹² <https://intermin.fi/sv/ansvarsomraden/migration/asylsokande-och-flyktingar>

information till dem som deltog i livsmedelsutdelningen om ESF-projekt som främjar social delaktighet, om sådana var verksamma på orten.

Under 2021 bestod livsmedelssortimentet av sammanlagt elva olika baslivsmedel (vetemjöl, semlemjöl, grötflingor, pastaprodukt, köttkonserv, surskorpor, frukostprodukt av spannmål, färdig måltidsingrediens, ärtsoppa, mjölkpulver och kex). År 2021 var det sista hela verksamhetsåret då partnerorganisationerna tog emot livsmedelslaster. År 2022 delade partnerorganisationerna ut de sista återstående livsmedlen. De produkter och mängder som delades ut varierade på partnerorganisationernas utdelningsställen.

Enligt uppgifter som grundar sig på partnerorganisationernas uppskattningar fick cirka 300 000 personer livsmedelshjälp via det operativa programmet under de hela verksamhetsåren och under den del av 2022 som programmet var aktivt fick cirka 105 000 personer hjälp. Enligt partnerorganisationernas uppskattning minskade andelen bistånd som finansierades ur fonden av all livsmedelshjälp till endast 11 procent 2022. Andelen minskade klart jämfört med början av programperioden. Användningen av olika donerade livsmedel vid utdelningen av mathjälp ökade under programperioden.